

رابطه هویت و هیجان‌خواهی با اعتیاد اینترنتی Relationship between identity and sensation-seeking with internet addiction

تاریخ پذیرش: ۸۹/۶/۲۳

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۰/۱۶

Soltani M. MSc, Fooladvand Kh. MSc,
Fathi-Ashtiani A. PhD

مهری سلطانی^۱، خدیجه فولادوند^۲،
علی فتحی آشتیانی^۳

Abstract

Introduction: Since sensation seeking people search for new experiences, the attractive environment of internet makes this possible for them and identity can affect internet addiction through sensation seeking. The purpose of this study was to evaluate the direct and indirect effect of identity on internet addiction through sensation seeking.

Method: This study was performed on 280 internet users of café nets in Kerman who were selected by multi-stage sampling method in year 2009. Data was collected using the *Berzonsky* identity styles inventory, *Zuckerman* sensation seeking questionnaire and *Young* internet addiction questionnaire. Structural equation modeling was used to assess the relationship between latent and measured variables in a conceptual model. Data was analyzed by SPSS 11.5.

Results: The evaluated model had adequate goodness-of-fit indices. Identity latent variable affected internet addiction directly and indirectly through sensation seeking. Results indicated that identity and sensation seeking had effect on internet addiction. Also, all of the regression weights in the model were statistically significant at the level of 0.05.

Conclusion: Identity affects internet addiction directly and indirectly. Results also demonstrate the effect of sensation seeking on internet addiction.

Keywords: Identity, Sensation Seeking, Internet Addiction, Structural Equation Modeling

چکیده

مقدمه: به دلیل این که افراد هیجان‌خواه به دنبال تجربه‌های جدید هستند، محیط جذاب اینترنت این امکان را برای کاوش آنها فراهم می‌کند و هویت می‌تواند به واسطه هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی اثر داشته باشد. این مطالعه با هدف ارزیابی اثر مستقیم و غیرمستقیم هویت از طریق هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی انجام شد.

روش: این مطالعه در سال ۱۳۸۸ روی ۲۸۰ نفر از کاربران اینترنت کافی‌نت‌های شهر کرمان که با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شدند، انجام شد. واحدهای پژوهش به پرسش‌نامه‌های سبک‌های هویت *برزونسکی*، هیجان‌خواهی *زاکرمن* و اعتیاد اینترنتی *یانگ* پاسخ دادند. به منظور ارزیابی روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه‌گیری شده در الگوی مفهومی، از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS 11.5 تحلیل شد.

یافته‌ها: مدل ارزیابی‌شده از شاخص‌های برازندگی خوبی برخوردار بود. متغیر نهفته هویت به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی اثرگذار بود. هویت و هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی تاثیرگذار بودند. همچنین در این الگو، تمام وزن‌های رگرسیونی از نظر آماری در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار بودند.

نتیجه‌گیری: هویت بر اعتیاد اینترنتی اثر مستقیم و غیرمستقیم دارد. نتایج همچنین اثر مستقیم هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی را نشان می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: هویت، هیجان‌خواهی، اعتیاد اینترنتی، مدل‌یابی معادلات ساختاری

✉ **Corresponding Author:** Department of Psychology, Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran
Email: afa1337@gmail.com

✉ گروه روان‌شناسی، مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران

^۱ گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم، تهران، ایران

^۲ گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم، تهران، ایران

مقدمه

اینترنت از پیشرفته‌ترین دستاوردهای اخیر بشر است که شبکه گسترده و بی‌حدوحصری از پیوندهای متعدد را دربر می‌گیرد و تاریخ ظهور آن به اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ باز می‌گردد [۱]. امروزه بسیاری از تعاملات اجتماعی روزانه از طریق اینترنت انجام می‌شود که با داشتن محیط‌های جذاب، شگفت‌انگیز و پر از هیجان از قبیل اتاق‌های گفتگو، پست الکترونیک و فضاهای مجازی با کاربران متعدد، مخاطبان زیادی را به خود جلب کرده است. شمار کاربران اینترنت، هر روز در حال افزایش است. در سال ۱۹۸۱، حدود ۶۶ میلیون نفر از مردم ایالات متحده به اینترنت دسترسی داشتند که در سال ۱۹۹۹، شمار آنها به ۸۳ میلیون رسید [۱]. در ایران نیز براساس گزارش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، شمار کاربران اینترنت دایما در حال افزایش است [۲]. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت، در بین جوانان و نوجوانان بیش از گروه‌های سنی دیگر، رایج است [۳]. اما این ابزار نوین ارتباطی، علاوه بر جنبه‌های مثبت خود (دستیابی به منابع به‌روز، آگاهی از پژوهش‌ها و نتایج، امکان برقراری ارتباط بین پژوهشگران و غیره)، اثرات زیان‌باری نیز به همراه دارد و روان‌شناسان از نوع جدیدی از اعتیاد به نام اعتیاد اینترنتی یا اعتیاد مجازی سخن می‌گویند. در نظر گرفتن اعتیاد به اینترنت به‌عنوان یک اختلال، نخستین بار توسط گلدبرگ در سال ۱۹۹۵ مطرح شد و با تحقیقات یانگ توجه بیشتری را به خود جلب کرد [۴]. اعتیاد اینترنتی در DSM-IV [۵] به‌عنوان یک اختلال گنجانده شد. تعاریف متعددی برای اعتیاد اینترنتی ارائه شده است. *ویدیاتو* و *گرفیتس* [۵] معروف‌ترین تعریف از این سازه را بیان کرده‌اند. آنها اعتیاد اینترنتی را به‌عنوان اعتیادی رفتاری یا غیرشیمیایی تعریف کرده‌اند که تعامل انسان-ماشین را دربر می‌گیرد. متخصصان، عوامل تحریک‌کننده وابستگی به اینترنت را نزدیکی مضاعف، بی‌قیدوبندی، فقدان محدودیت، عدم محدودیت زمانی و احساس خارج از کنترل بودن می‌دانند. اعتیاد به اینترنت، آسیب‌های فردی و اجتماعی را به دنبال دارد [۴].

تقریباً ۳۰٪ از کاربران اینترنت، از اینترنت در جهت تغییر حالت‌های منفی روانی خود استفاده می‌کنند. به‌عبارت دیگر آنها از اینترنت به مثابه یک ماده مخدر استفاده می‌کنند [۴]. این پدیده متخصصین را به فکر اقدامات پیشگیری و درمانی واداشته است. *اورزاک* در گزارش خود از مراجعانی سخن می‌گوید که دارای مشکلاتی هستند که مربوط به استفاده از اینترنت است [۶].

در ایالات متحده و برخی از جوامع پیشرفته، تعداد معتادان به اینترنت از اعتیاد به مواد مخدر و الکل بیشتر است. برخی از مردم این کشورها، روزانه بیشتر از ۱۸ ساعت از وقت خود را صرف اینترنت می‌کنند که این امر منجر به قبض‌های تلفن سرسام‌آور و دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹

عدم توجه به خانواده می‌شود [۷]. برنر مدت زمان استفاده از اینترنت در جوانان آمریکایی را ۲۱ ساعت در هفته، چن برای تایوانی‌ها، ۱۹ ساعت در هفته و چو، چو و تیان برای تایوانی‌ها، ۲۳ ساعت در هفته گزارش کرده‌اند. همچنین مطالعه *لین* و *تسی* که روی دانش‌آموزان تایوانی انجام شده، نشان داد دانش‌آموزان تایوانی، ۳۰ ساعت در هفته از اینترنت استفاده می‌کنند [۷].

در مطالعه *شک*، *تانگ* و *لو* [۸] که روی نوجوانان چینی انجام شد، نشان داد ۱۹/۱٪ از نوجوانان چینی معتاد اینترنتی هستند که این مساله می‌تواند بر سلامت جسمی، روانی و زندگی خانوادگی آنها تاثیر گذاشته و منجر به افسردگی در آنها شود.

در مطالعه‌ای *معیدفر* و همکاران [۲] روی کاربران اینترنت با دامنه سنی ۱۵ تا ۲۵ سال در شهر تهران انجام شد. نتایج حاکی از این بود که ۲۶/۶٪ از کاربران اعتیاد عاطفی، ۳۴/۹٪ اعتیاد رفتاری و ۲۲/۶٪ اعتیاد شناختی به اینترنت داشتند و در مجموع ۲۶/۸٪ از کاربران، معتاد اینترنتی هستند.

مطالعه *ویژشفر* [۹] که روی کاربران ۱۴ تا ۳۷ ساله انجام شد، نشان داد ۱۷/۵٪ از کاربران به اعتیاد خفیف و ۲/۲٪ اعتیاد شدید به اینترنت داشتند و به اقدامات پیشگیری و درمان نیاز داشتند. مطالعه *آقابابایی*، *جلالی* و *باقری* [۱۰] میزان گرایش جوانان به استفاده از اینترنت را ۷۸/۵٪ گزارش کرده‌است. در تحقیق *درگاهی* و *رضوی* [۱۱] نیز که روی کاربران اینترنت در غرب تهران انجام شد، ۳۰٪ از کاربران به اینترنت اعتیاد داشتند و همه آنان درجات مختلفی از مشکلات روانی و اجتماعی از خود نشان دادند.

یانگ و *تونگ* [۱۲] عوامل متعددی که نوجوانان و جوانان را در معرض خطر برای ابتلا به اعتیاد اینترنت می‌سازد را مطرح کرده‌اند. این عوامل شامل میل به ایجاد و توسعه هویت، ارتباطات معنی‌دار و صمیمانه می‌شود. یکی از متغیرهایی که پژوهش حاضر به آن پرداخت، هویت بود. *اریکسون* معتقد بود، نوجوانی دوره‌ای حساس برای شکل‌گیری هویت است و زمینه‌ساز انتقال نوجوان به دوره بزرگسالی است. همچنین هویت، احساس فرد از خود را دربر می‌گیرد [۱۳]. *اریکسون* همچنین معتقد است هویت به مثابه یک چهارچوب مرجع عمل می‌کند که فرد به‌منظور تفسیر تجارب شخصی و گفتگو درباره معنا، هدف و جهت‌گیری زندگی خود از آن استفاده می‌کنند [۱۴].

بیشتر تحقیقات انجام‌شده در دهه‌های گذشته در حیطه هویت، در قالب مدل *مارسیا* بوده‌است. اما *برزونسکی* در یک مدل جدید، بر آن دسته از فرآیندهای اجتماعی-شناختی تاکید می‌کند که طی آن افراد براساس شیوه ترجیحی پردازش اطلاعات مربوط به خود و گفتگو درباره موضوعات مربوط به هویت و تصمیمات فردی، در وضعیت‌های متفاوتی قرار می‌گیرند و یکی از سه جهت‌گیری یا سبک پردازش هویت شامل *سردرگم/اجتنابی*، اطلاعاتی و

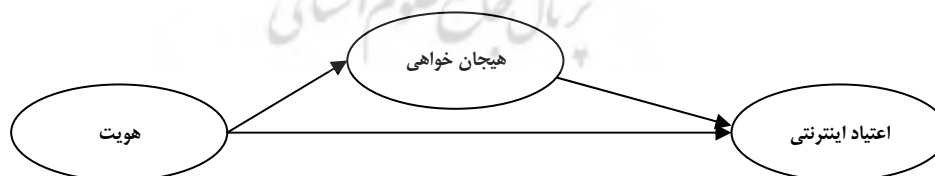
مطالعات متعددی [۱۸، ۱۹، ۲۰] نشان دادند معتادان اینترنتی، در هیجان‌خواهی و مقیاس بازداری، نمرات بالایی دارند. مطالعه کو و همکاران [۲۰] نشان داد هیجان‌خواهی می‌تواند از نیاز فرد برای جستجوی هویت ناشی شده باشد. هیجان‌خواهی رابطه بالایی با خطرپذیری یا رفتارهای ماجراجویانه مثل مصرف دارو و رانندگی خطرناک دارد و جستجوی اینترنتی، به نظر می‌رسد یک ماجراجویی در اطراف جهان با ابزارهای فوق‌العاده باشد، بنابراین می‌تواند با هیجان‌خواهی ارتباط داشته باشد و به دلیل این که افراد هیجان‌خواه به دنبال تجربه‌های جدید هستند، محیط جذاب و متنوع اینترنت این امکان را برای کاوش آنها فراهم می‌کند [۲۰].

کاو، سو، لیو و جائو [۲۱]، کو، یین، چن، وو و یین [۲۰] دریافتند دانش‌آموزان دبیرستانی که اعتیاد اینترنتی داشتند، در جستجوی تازگی و اجتناب از آسیب نمرات بالا و در وابستگی به پاداش نمرات کمتری کسب کردند. در میان این متغیرها جستجوی تازگی پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری برای اعتیاد اینترنتی بود. در مطالعه دیگری که روی دانش‌آموزان دبیرستانی چینی اجرا شده بود، نشان داد آنان مستعد خستگی بودند و در هیجان‌خواهی، ارتباط مثبتی با اعتیاد اینترنتی دارند [۲۲].

همچنین هویت می‌تواند به واسطه هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی اثر داشته باشد. با توجه به این که نوجوانان و جوانان در حال ساختن هویت خویش‌اند، ممکن است از رسانه به‌منظور تسکین اضطراب حاصل از تغییرات رشدی، جستجوی متناوب راه‌حل‌ها به‌منظور حل مشکلات، استحکام بخشیدن به انتخاب‌های خویش و شاید مهم‌تر نشان دادن خود و تفکرشان درباره این که چه کسی هستند یا خواهند شد، استفاده کنند. در این میان، عواملی از قبیل سرگرمی، تسکین تنش‌ها، همراهی با فرهنگ جمعی، آموختن درباره جهان، هیجان‌خواهی و دوری از تنهایی، عوامل برانگیزاننده نوجوانان و جوانان در استفاده از رسانه‌ها هستند [۲۳].

هنجاری را اتخاذ می‌کنند [۱۵]. افراد با هویت سردرگم، از سبک پردازش سردرگم/اجتنابی، افراد با هویت موفق یا دیررس، از سبک پردازش اطلاعاتی و افراد با هویت زودرس از سبک پردازش هنجاری استفاده می‌کنند [۱۵].

پژوهش میوس، ایما، هلسن و ولبرگ نشان داد تعهدات فردی در ارتقای کارکرد فردی و روان‌شناختی نقش مهمی دارند. بریکمن نیز معتقد است که تعهد، رفتار فرد را در موقعیت‌ها ثابت می‌بخشد. تعهدات برای افراد احساس هدفمندی و جهت‌گیری به همراه دارد و به مثابه یک چهارچوب مرجع عمل می‌کند که در محدوده آنها رفتار مورد کنترل، ارزیابی و تنظیم قرار می‌گیرد [۱۶]. استفان اسکو، چلی، کیریتا و ایلینکا [۱۶] نیز در تحقیقی که در سال ۲۰۰۷ بر روی دانش‌آموزان ۱۵ تا ۱۸ ساله انجام دادند، دریافتند ارتباط مثبت معنی‌داری بین استفاده از اینترنت و سبک‌های هویت وجود دارد و شبکه‌های اینترنت برای نوجوانان که در جستجوی هویت خویش‌اند، کمک موثری می‌توانند باشند. متغیر دیگری که بر اعتیاد اینترنتی اثر می‌گذارد، هیجان‌خواهی است. هیجان‌خواهی بر پایه توانایی برانگیخته‌شدن افراد قرار دارد. هیجان‌خواهی به‌عنوان جستجوی هیجان‌ها و تجربه‌های متنوع، تازه، پیچیده و پرشور و میل به خطرکردن جسمانی (صدمه‌زدن به خود و دیگران)، اجتماعی (ظواهرشدن به صورت یک راننده مست)، قانونی (دستگیری و زندانی‌شدن) و مالی (اخراج‌شدن از کار) تعریف می‌شود. تفاوت‌های زیاد در میزان هیجان‌خواهی می‌تواند مشکلات ارتباطی بین همسران، درمان‌گر و مراجعه‌کننده و حتی بین والدین و فرزندان آنان ایجاد کند. این تفاوت‌ها ممکن است در زمینه شغل برای فردی که قادر نیست خود را با کارهای یکنواخت (مانند کار در خط تولید کارخانه) سازگار کند، مشکلاتی پدید آورد. این افراد ممکن است به استفاده از الکل، ماری‌جوانا و مواد مخدر پرداخته و مشکلاتی را برای قانون، اجتماع و مدرسه ایجاد کنند [۱۷].



شکل ۱) الگوی پیشنهادی برای ارتباط بین هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی

سه متغیر با هم و روابط بین آنها مورد بررسی قرار نگرفته است. به همین دلیل بیان مساله با کمبود تحقیقاتی مرتبط با موضوع پژوهش روبه‌رو بود. همچنین بسیاری از مطالعات منتشر شده در زمینه اعتیاد اینترنتی با فقدان الگوی نظری همراه هستند، به دلیل این که پژوهش درباره اعتیاد اینترنتی، هنوز در ابتدای راه قرار دارد. این مطالعات عموماً توصیفی بوده‌اند و به بررسی پیش‌بینی‌کننده‌ها و پیش‌بیننده‌های اعتیاد اینترنتی پرداخته‌اند.

الگویی (شکل ۱) که این تحقیق به آن پرداخته است، براساس پژوهش‌های مرتبط که قبلاً به آنها اشاره شد [۱۶، ۱۸، ۲۲] ارایه شد و ۳ متغیر دارد. این ۳ متغیر شامل هویت به‌عنوان متغیر مستقل برون‌زا، هیجان‌خواهی به‌عنوان متغیر مستقل درون‌زا و اعتیاد اینترنتی به‌عنوان متغیر وابسته درون‌زا است. آنچه انجام این پژوهش را مهم و پراهمیت می‌گرداند، این است که اگرچه این متغیرها در تحقیقات قبلی مورد بررسی قرار گرفته‌اند، اما این

بنابراین، این پژوهش در نظر داشت روابط این ۳ متغیر را در چهارچوب یک الگوی پیشنهادی مورد بررسی قرار دهد تا واریانس هر یک از متغیرهای مستقل در تبیین متغیر وابسته و روابط مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مکنون روشن شود.

روش

جامعه آماری این پژوهش را کلیه کاربران کافی‌نت‌های شهر کرمان در بازه زمانی مردادماه تا مهرماه سال ۱۳۸۸ تشکیل دادند. از این جامعه، ۲۸۰ نفر (۲۲۴ مرد و ۵۶ زن) از کاربران اینترنت با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شدند (از ۱۲ ناحیه شهر کرمان ۶ ناحیه، از هر ناحیه ۲ کافی‌نت و از هر کافی‌نت ۳۰ کاربر انتخاب شدند). دامنه سنی آزمودنی‌ها بین ۱۵ تا ۳۰ سال بود. بعد از تشریح اهداف پژوهش و جلب همکاری و مشارکت، کاربران به‌صورت انفرادی به پرسش‌نامه‌های مورد نظر پاسخ گفتند. در دستورالعمل پرسش‌نامه‌ها، ضمن ارایه راهنمایی لازم در خصوص نحوه پاسخ‌دهی، به این نکته اشاره شد که کاربران از درج نام و نام خانوادگی خودداری نمایند.

الف) پرسش‌نامه سبک‌های هویت برزونسکی:

پرسش‌نامه سبک‌های هویت اولین بار توسط برزونسکی [۲۴] برای اندازه‌گیری فرآیندهای شناختی-اجتماعی که افراد در برخورد با مسایل مربوط به هویت از آن استفاده می‌کنند، طراحی شد. براساس دیدگاه برزونسکی افراد ۴ جهت‌گیری متفاوت یا سبک پردازشی هویتی مختلف را انتخاب می‌کنند [۲۴]. این پرسش‌نامه شامل ۴۰ سؤال است که ۴ سبک هویتی شامل اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و طیف سئوال‌ات براساس یک مقیاس پنج‌درجه‌ای (کاملاً مخالف = ۱، مخالف = ۲، تاحدودی موافق = ۳، موافق = ۴، کاملاً موافق = ۵) است. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی و تعهد به‌ترتیب برابر با ۰/۸۶، ۰/۷۶، ۰/۸۰ و ۰/۷۵ و ضریب آلفای ۰/۹۳ برای کل پرسش‌نامه به‌دست آمد. در پژوهش شکری [۲۴] نیز با عنوان تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و بهزیستی روان‌شناختی، ضریب آلفای کرونباخ برای سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم/اجتنابی و تعهد به‌ترتیب برابر با ۰/۷۱، ۰/۵۳، ۰/۶۵ و ۰/۷۲ به‌دست آمد.

ب) پرسش‌نامه هیجان‌خواهی زاگرمین:

فرم پنجم هیجان‌خواهی زاگرمین توسط آزادفلاح، پس از حذف سئوال‌های نامرتب و تقلیل سئوال‌های پرسش‌نامه از ۴۰ سئوال به ۳۰ سئوال، روی دانشجویان ایرانی هنجار شده است [۲۵]. هر سئوال آزمون از دو قسمت الف و ب تشکیل شده

که از آزمودنی‌ها خواسته می‌شود پس از خواندن هر سئوال قسمتی را که (الف یا ب) به آن تمایل دارند، انتخاب نمایند. بالاترین نمره در این آزمون ۴۰ و پایین‌ترین نمره صفر است. این نمره بالاتر از ۲۰ نشان‌دهنده هیجان‌خواهی بالا است. این آزمون دارای چهار عامل هیجان و ماجراجویی، جستجوی تجربه، بازدارندگی و حساسیت نسبت به ملامت است. در پژوهش زاگرمین، پایایی این آزمون ۰/۸۵ گزارش شده‌است. در این پژوهش آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه ۰/۷۴ و برای عامل‌ها به‌ترتیب ۰/۵۳، ۰/۶۱، ۰/۶۲ و ۰/۶۷ به‌دست آمد.

ج) پرسش‌نامه سنجش اعتیاد اینترنتی یانگ:

پرسش‌نامه شامل ۲۰ سؤال است که دارای ۶ عامل مهم‌بودن اینترنت، استفاده زیاد، نادیده گرفتن کار، پیش‌بینی، فقدان کنترل و نادیده گرفتن زندگی اجتماعی است و افراد براساس مقیاس پنج‌درجه‌ای (هرگز = ۰، به‌ندرت = ۱، گاه‌گاهی = ۲، زیاد = ۳، اغلب اوقات = ۴ و همیشه = ۵) به سئوال‌ها پاسخ می‌دهند. وضعیت کاربران براساس امتیاز ۲۰ تا ۳۹ (کاربر طبیعی)، ۴۰ تا ۶۹ (اعتیاد خفیف) و ۷۰ تا ۱۰۰ (اعتیاد شدید) به اینترنت مشخص می‌شود. ضریب آلفای کرونباخ در این پژوهش ۰/۹۴ و برای عامل‌ها به‌ترتیب ۰/۷۵، ۰/۶۷، ۰/۸۳، ۰/۵۶، ۰/۸۸ و ۰/۹۰ به‌دست آمد [۱۱]. در پژوهش درگاهی و رضوی [۱۱] با عنوان اعتیاد به اینترنت و عوامل موثر بر آن در ساکنان منطقه ۲ غرب تهران، ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه مزبور ۰/۸۸ به‌دست آمد.

در این پژوهش به‌دلیل وجود بیش از دو متغیر و استفاده از یک الگوی پیشنهادی در مورد روابط بین متغیرها، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهشی، از مدل معادلات ساختاری استفاده شده است.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد نمرات کاربران را در هر یک از متغیرهای پژوهش شامل هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی نشان می‌دهد.

جدول ۱) شاخص‌های توصیفی میانگین و انحراف استاندارد کاربران در

عامل‌های هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی

متغیرها ← شاخص‌ها	هویت	هیجان خواهی	اعتیاد اینترنتی
میانگین	۳۶/۲۲	۲۱/۹۹	۵۵/۵۵
انحراف استاندارد	۲۸/۰۶	۴/۳۵	۲۶/۴۹

جدول ۲ فراوانی و درصد وضعیت کاربران را بر حسب اعتیاد اینترنتی نشان می‌دهد.

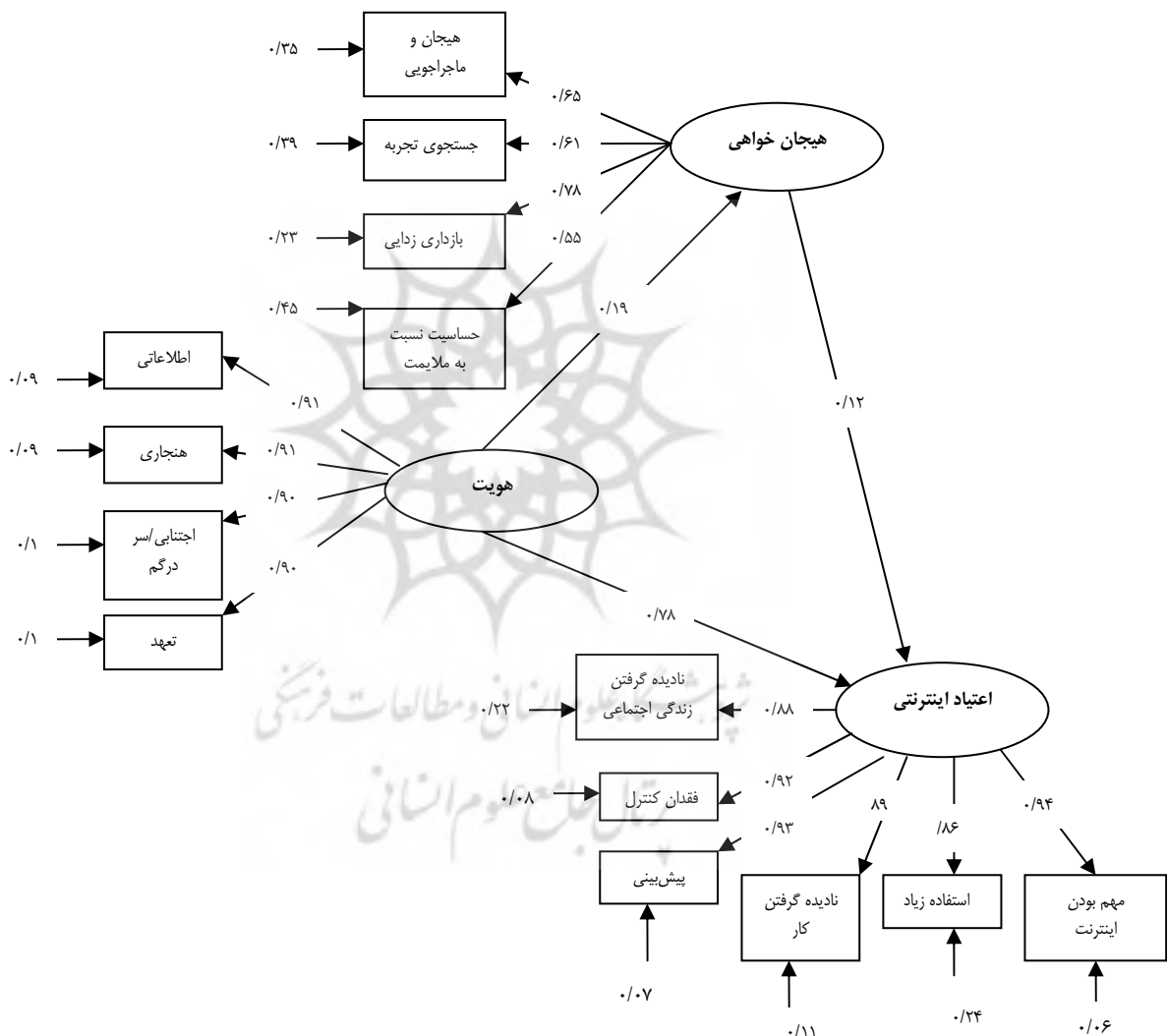
تکنیک‌های ترتیبی حداقل مجذور برتر بوده و می‌تواند به‌منظور ارزیابی کفایت الگوهای نظری، مقایسه الگوها و همچنین برآورد پارامترهای الگو در بین گروه‌های مختلف، مورد استفاده قرار گیرد.

از روش حداکثر احتمال برای برآورد الگو و از شاخص مجذور کای، شاخص مجذور کای بر درجه آزادی (χ^2/df)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش انطباقی (AGFI)، باقیمانده مجذور میانگین (SRMR) و خطای ریشه مجذور میانگین تقریب (RMSEA) برای برازش الگو استفاده شد.

جدول ۲) شاخص‌های توصیفی فراوانی و درصد وضعیت

متغیرها ←	کاربر طبیعی	اعتیاد خفیف	اعتیاد شدید
فراوانی	۱۰۱	۹۹	۸۰
درصد	۳۶/۰۱	۳۵/۴	۲۸/۵۹

به‌منظور پیش‌بینی اعتیاد اینترنتی، الگوی مفهومی پیشنهاد شده از طریق روش مدل‌یابی معادلات ساختاری بررسی شد. از آن جهت روش مدل‌یابی معادلات ساختاری انتخاب شد که این رویکرد از



شکل ۲) الگوی پیشنهادی بعد از برازش برای ارتباط بین هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی

مکنون الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر بودند. هویت شامل ۴ نشانگر (شامل اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم/اجتنابی و تعهد)، هیجان‌خواهی شامل ۴ نشانگر (هیجان و ماجراجویی، جستجوی تجربه، بازداری زدایی و حساسیت نسبت به ملایمت)، و اعتیاد اینترنتی نیز شامل ۶ نشانگر (مهم بودن

الگوی پیشنهادی روابط بین هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی را ارزیابی کرد. در این الگوی، رابطه بین هویت و اعتیاد اینترنتی از طریق هیجان‌خواهی، میانجی‌گری شد. همچنین سطوح بالاتر هیجان‌خواهی، سطوح بالاتر اعتیاد اینترنتی را پیش‌بینی کرد. هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی سازه‌های

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر، اثر مستقیم هویت بر هیجان‌خواهی بود. این یافته منطبق با نتایج مطالعات [۱۵، ۱۶] بود. نوجوان و جوان به‌منظور یافتن هویت خویش به جستجوی اطلاعات درباره خود و جهان اطراف خویش می‌پردازند و در جوامع کنونی، رسانه‌های جمعی و اینترنت این امکان را برای آنان فراهم آورده که در کوتاه‌ترین زمان ممکن، اطلاعات مورد نیاز خود را به‌دست آورند و این محیط جذاب با داشتن امکانات ویژه، حس هیجان‌خواهی آنها را در جهت کشف محیط‌های گوناگون اینترنت برمی‌انگیزاند.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد ۳۵/۴٪ از کاربران اعتیاد خفیف و ۲۸/۶٪ اعتیاد شدید داشتند که با توجه به تحقیقات قبلی صورت گرفته در ایران و خارج از کشور، رقم بالایی محسوب می‌شود. برای مثال مطالعاتی که در چین، تایوان، هنگ‌کنگ و کره درباره اعتیاد اینترنتی انجام شده است، نشان می‌دهند به‌طور متوسط ۱۲/۱۵٪ از جوانان به اعتیاد اینترنت مبتلا هستند [۲۰].

در سطح نظری، یافته‌های پژوهشی حاضر می‌تواند پژوهش‌های فعلی مربوط به هویت، هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی را تایید کنند و هم پرسش‌ها و فرضیه‌های جدید در مورد متغیرهای پژوهش و روابط آنها با یکدیگر مطرح سازند. نمونه‌ای از این پرسش‌ها عبارتند از "آیا مدل پیشنهادی در مورد روابط بین متغیرها در دختران و پسران یکسان است؟"، "نقش متغیرهای شخصیتی، اجتماعی و محیطی دیگر که بر هر کدام از متغیرهای مزبور اثر می‌گذارند چیست؟" (برای مثال نحوه کنارآمدن فرد). پاسخ به این سؤال‌ها نیازمند پژوهش‌های مستقلی است که به علاقه‌مندان پیشنهاد می‌شود تا مدل پیشنهادی به سمت جامعیت بیشتری سوق پیدا کند.

این پژوهش محدودیت‌هایی نیز داشته است. اول، پژوهش به نقش عوامل فرهنگی بر متغیرهای مورد نظر نپرداخته است، چراکه عامل فرهنگ بر میزان هیجان‌جویی و هویت افراد تاثیر می‌گذارد. دوم، تعمیم نتایج پژوهش به دلیل ماهیت جامعه، قابل تعمیم به شهرهای دیگر ایران نیستند. سوم، نمونه پژوهش بیشتر از مردان تشکیل شده که تعمیم‌پذیری نتایج را به زنان با محدودیت مواجه می‌سازد.

اگرچه اینترنت با داشتن فضاهای متعدد، می‌تواند بسیاری از نیازهای افراد را برآورد، اما احتمال اعتیاد به آن زیاد است. با توجه به افزایش میزان شیوع آن در ایران، جا دارد متخصصان به فکر برنامه‌ریزی‌هایی به‌منظور پیشگیری و درمان در این زمینه باشند.

نتیجه‌گیری

هویت بر هیجان‌خواهی و اعتیاد اینترنتی اثر مستقیم دارد. هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی اثر مستقیم دارد. هویت بر اعتیاد اینترنتی از طریق هیجان‌خواهی اثر غیرمستقیم دارد.

اینترنت، استفاده زیاد، نادیده‌گرفتن کار، پیش‌بینی، فقدان کنترل و نادیده‌گرفتن زندگی اجتماعی) بودند. نتایج نشان داد تمام نشانگرهای مربوط به سازه‌های مکنون در الگو، ضرایب مسیر بالایی دارند. ترتیب ضرایب در الگو برای هویت از ۰/۸۵ تا ۰/۹۱، هیجان‌خواهی از ۰/۵۵ تا ۰/۷۸ و اعتیاد اینترنتی ۰/۸۶ تا ۰/۹۴ به‌دست آمد.

مقادیر مربوط به هر یک از شاخص‌های نیکویی برازش شامل (χ^2/df) ، (CFI)، (GFI)، (AGFI)، (SRMR) و (RMSEA) به ترتیب ۴۶۵، ۶/۲۸، ۰/۹۴، ۰/۹۲، ۰/۹۰، ۰/۰۵ و ۰/۰۵ به‌دست آمد که نشان می‌دهند الگو با داده‌ها برازش مناسبی دارد. همچنین تمامی ضرایب مسیرها معنی‌دار بودند. شکل ۲ اثرات (ضرایب β و γ) هویت و هیجان‌خواهی روی اعتیاد اینترنتی را نشان می‌دهد.

بحث

نتایج تحلیل بعد از برازش کامل داده‌های الگوی مورد نظر نشان داد که هویت بر اعتیاد اینترنتی اثر مستقیم و غیرمستقیم دارد. این نتیجه با یافته‌های برخی از مطالعات [۲۱، ۲۳] همسو است. جوان و نوجوان هنگام کار با اینترنت به دنبال هویت‌یابی و تعامل اجتماعی است و همواره به دنبال کشف ارزش‌ها و درونی‌کردن آنها است، در نتیجه با استفاده از اینترنت با حجم گسترده، حیرت‌انگیز و گوناگون اطلاعات مواجه می‌شود و در این دنیای مجازی، هویت خویش را از طریق جست‌وجو شکل می‌دهد و بدین‌سان، ممکن است تعداد زیادی از نوجوانان راه را در اینترنت گم کنند و دوران هویت‌یابی خویش را بیش از پیش با بحران مواجه کنند. هر اندازه احساس بیگانگی از خود در کاربران بیشتر باشد، به احتمال بیشتری به اعتیاد اینترنتی دچار خواهند شد. از سوی دیگر، بسیاری از افرادی که در اتاق‌های چت مشغول گفت‌وگو با یکدیگر هستند، با مشخصاتی غیرواقعی ظاهر شده و از زبان شخصیتی دروغین که از خود ساخته‌اند و آن را به مخاطب یا مخاطبان خود معرفی کرده‌اند، صحبت می‌کنند و همین شخصیت‌های ناشناس، تاثیرات شگرفی را بر یکدیگر می‌نهند.

نتایج، همچنین اثر مستقیم هیجان‌خواهی بر اعتیاد اینترنتی را نشان داد. این یافته‌ها منطبق با نتایج برخی از تحقیقات از جمله [۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲] بود. همچنین رفتارهای خطرجویانه نیز با اعتیاد اینترنتی ارتباط دارند [۱۹]. زیرا کسانی که هیجان‌جو و ریسک‌پذیرترند در مقایسه با کسانی که هیجان‌جویی کمتری دارند، محیط اینترنت و شیوه ارتباطی آن را مهیج‌تر می‌یابند و تمایل به کشف ناشناخته‌های بیشتری دارند. آنها احتمالاً اینترنت را روشی می‌یابند که با آن می‌توانند سطح برانگیختگی زیادشان را ارضا کنند. از سویی، چون ناشناخته می‌مانند، از تبعات احتمالی آن مصون می‌مانند.

- 14- Berzonsky MD. Identity style and wellbeing: Does commitment matter? *J Theory Res.* 2003;3(2):131-42.
- 15- Berzonsky MD, Niemeyer GJ. Ego identity status and identity processing orientation the moderating role of commitment. *J Res Pers.* 1994;28:425-35.
- 16- Stefanescu C, Chele G, Chirita R, Chirita V, Ilinca M. Relation between development identity and Internet addiction. *Eur Psychiatry.* 2007;22:200-2.
- 17- Zuckerman F. Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. New York: Cambridge University Press; 1994.
- 18- Lavin M, Mclarney A, Nola V, Scott L. Sensation seeking and collegiate vulnerability to Internet dependence. *Cyber Psychol Behav.* 2000;2(5):425-30. Available from: <http://www.liebertonline.com/doi/pdfplus/10.1089/cpb.1999.2.425>
- 19- Armstrong L, Phillips J, Saling L. Potential determinants of heavier Internet usage. *Int J Human Comput Study.* 2000;53:537-50.
- 20- Ko CH, Yen JY, Chen CC, Chen SH, Wu K, Yen CF. Three-dimensional personality of adolescents with Internet addiction and substance use experience. *Can J Psychiatry.* 2006;51:887-94.
- 21- Cao F, Su L, Liu T, Gao X. The relationship between impulsivity and Internet addiction in a sample of Chinese adolescents. *Eur Psychiatry.* 2007;22:466-71.
- 22- Shi Q, Zhou R, Ge Y. Internet addiction disorder and sensation seeking of middle school and high school students. *Chinese Ment Health J.* 2005;19:453-6.
- 23- Lerner RM, Steinberg L. Handbook of psychology: Contextual influences on adolescent development. Newjersy: John Wiley and Sons; 2009.
- 24- Shokri O. Individual differences in identity styles and psychological rehabilitation: The role of identity commitment. *Cogn Sci J.* 2007;2:33-46. [Persian]
- 25- Azad-Fallah P. Effect on the success and failure of blood pressure according to the excitement of pro-people type A [dissertation]. Tehran: Tarbiat Modarres University; 1994. [Persian]
- 1- Bigges S. Global village or urban jungle: Culture, self-construal and the Internet. *Process Med Ecol.* 2000;1:28-36.
- 2- Moayedfar S, Habibpoor-Gatabi K, Ganji A. Study of Internet addiction among adolescents and young adults aged 15-25 in Tehran. *Rasane J.* 2007;1(4):3-4. [Persian]
- 3- Bullen P, Harre N. The Internet its effects on fatty and implication for adolescents. Auckland: University of Auckland; 2000.
- 4- Greenfield DN. Virtual addiction: Sometimes new technology can create new problems. New York: The Center for Internet Studies; 1999. Available from: http://www.virtual-addiction.com/pdf/nature_Internet_addiction.pdf
- 5- Widianto L, Griffiths M. Internet addiction: A critical review. *Int J Ment Health Addict.* 2006;4:31-51.
- 6- Morahan-Martin J. Internet abuse. *Soc Sci Comput Rev.* 2005;23:39-48.
- 7- Jahangir E. Internet psychological damage. *Rahavard J.* 2004;7:62-7. [Persian]
- 8- Shek D, Tang V, Lo CY. Internet addiction in Chinese adolescents in Hong Kong: Assessment, profiles and psychology correlates. *Sci World J.* 2008;8:776-87.
- 9- Vizshefer F. Assessment of Internet addiction in users of Internet cafes in Lar. *Ment Health.* 2005;25(6):27-33. [Persian]
- 10- Aghababaei A, Jalali D, Bagheri S. Study the factors affecting young people use the Internet. *Rasane J.* 2008;6:2-7. [Persian]
- 11- Dargahi H, Razavi SM. Internet addiction and its risk factors in residents of Tehran. *Payesh J.* 2007;3:265-72. [Persian]
- 12- Yang S, Tung C. Comparison of Internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Comput Human Behav.* 2007;23:79-96.
- 13- Waterman AS. Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and review of research. *Dev Psychol.* 1982;18:341-58.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی